

AMIR UMARXON(AMIRIY) G'AZALLARIDA YOR TASVIRI

Farg'ona davlat universiteti

filologiya yo'nalishi talabasi

Nurmatova Farog'at

ANNOTATSIYA: Ushbu maqola Amir Umarxon(Amiriy) g'azallarida yor obrazining badiiy ifodalanishini o'rganishga bag'ishlangan. G'azallarda yor tasviri nafaqat shoirning his-tuyg'ulari va ichki dunyosini aks ettiruvchi vosita sifatida, balki sevgi, muhabbat va insoniy munosabatlarning ramzi sifatida ham namoyon bo'ladi.

Maqolada yor obrazining she'riy metaforalari, lirik ohanglari va tasviriy uslubi tahlil qilinadi. Shu bilan birga, Amiriy g'azallarida yor tasviri orqali shoirning estetik didi, badiiy uslubi va inson ruhiyatini ifodalashdagi mahorati ko'rsatib beriladi. Tadqiqotda shuningdek, yor tasvirining milliy va umumbashariy badiiy an'analar bilan bog'liqligi ham yoritilgan.

Kalit so'zlar: Amir Umarxon (Amiriy), G'azal, Yor tasviri, Lirik ohang, Metafora, Muhabbat, Badiiy ifoda, She'riy uslub, Estetik did, Inson ruhiyati.

ANNOTATION: This article is devoted to the study of the artistic expression of the image of the lover in the ghazals of Amir Umarkhan (Amiriy). In the ghazals, the image of the lover appears not only as a means of reflecting the poet's feelings and inner world, but also as a symbol of love, affection and human relationships.

The article analyzes the poetic metaphors, lyrical tones and pictorial style of the image of the lover. At the same time, the poet's aesthetic taste, artistic style and skill in expressing the human psyche through the image of the lover in Amiriy's ghazals are shown. The study also highlights the connection of the image of the lover with national and universal artistic traditions.

Keywords: Amir Umarkhan (Amiriy), Ghazal, Image of the lover, Lyrical tone, Metaphor, Love, Artistic expression, Poetic style, Aesthetic taste, Human psyche.

АННОТАЦИЯ: Статья посвящена изучению художественного воплощения образа влюблённого в газелях Амира Умархана (Амирий). В газелях образ влюблённого предстаёт не только как средство отражения чувств и внутреннего мира поэта, но и как символ любви, привязанности и человеческих взаимоотношений.

В статье анализируются поэтические метафоры, лирические тона и живописная манера изображения влюблённого. При этом раскрываются эстетический вкус, художественный стиль и мастерство поэта в выражении человеческой психики через образ влюблённого в газелях Амирия. Также в исследовании подчеркивается связь образа влюблённого с национальными и общечеловеческими художественными традициями.

Ключевые слова: Амир Умархан (Амирий), газель, образ влюблённого, лирический тон, метафора, любовь, художественное выражение, поэтический стиль, эстетический вкус, человеческая психика.

KIRISH

Amir Umarxon, yoki Amiriy, o'z davrining mashhur shoiri bo'lib, uning g'azallari lirik va badiiy jihatdan boy bo'lib, unda ko'pincha yor (sevgan, muhlis) tasviri markaziy o'rin egallaydi. Yor tasviri g'azalda nafaqat sevgi mavzusining markazi, balki shoirning his-tuyg'ulari, ruhiy holati va estetik qarashlarini ifodalovchi badiiy vosita sifatida xizmat qiladi.

Yor tasviri va sevgi motivi. Amiriy g'azallarida yor tasviri ideal sevgi obrazini yaratadi. Yor ko'pincha chiroy, go'zallik va mehr-shafqat ramzi sifatida tasvirlanadi. Shoir yorni nafaqat tashqi ko'rinishi bilan, balki ruhiy go'zalligi, mehribonligi va kamolot belgisi sifatida ham ta'riflaydi. Bu tasvirlar g'azalga lirizm, iliqlik va ohangdorlik bag'ishlaydi.

Metaforik va badiiy vositalar. Amiriy yorni tavsiflashda ko'plab metafora va taqqoslashlardan foydalanadi. Masalan, yorni quyosh, oy, gullar yoki bahor tabiatining chiroyli jihatlari bilan taqqoslaydi. Bu orqali shoir nafaqat yor go'zalligini ta'kidlaydi, balki o'quvchida estetik zavq uyg'otadi.

Yor tasviri va ichki ruhiyat. Gʻazallarda yor tasviri shoirning ichki ruhiy dunyosini ochishga xizmat qiladi. Sevgi, sogʻinch, ayriliq, umid va baxt tuygʻulari yordan kelib chiqadigan voqealar orqali ifodalanadi. Shu bilan birga, yor tasviri shoirning psixologik subtil nozikliklarini ham aks ettiradi.

Milliy va madaniy kontekst. Amir Umarxon gʻazallarida yor tasviri oʻzbek adabiy anʼanalariga mos keladi. Yorning xatti-harakatlari, odob-axloqi va ijtimoiy mavqei orqali oʻsha davr jamiyati haqida ham maʼlumot olish mumkin. Shu bilan birga, Amiriy yordagi goʻzallik va kamolotni umumbashariy badiiy qadriyatlar bilan bogʻlaydi.

Lirizm va ohang. Yor tasviri gʻazallarga lirizm va musiqiy ohang beradi. Shoir yorni tasvirlashda ritmik va ohangdor soʻzlar tanlaydi, bu esa oʻquvchida hissiyotlarni kuchaytiradi va gʻazalni jonli qiladi.

Shoirning yordagi obrazga qarashi. Amir Umarxon gʻazallarida yor tasviri faqat romantik sevgi ifodasi emas, balki shoirning insoniy qadriyatlar, mehr-muhabbat, sadoqat va axloqiy idealga boʻlgan munosabatini ham aks ettiradi. Yor – shoirning qalbida mukammallik ramzi sifatida tasvirlanadi. Shu bilan birga, yordagi kamolot va xulq-amal Amiriy gʻazallarida axloqiy-estetik ideal sifatida koʻtariladi.

Yor va tabiiy tasvirlar uygʻunligi. Amiriy gʻazallarida yor koʻpincha tabiatning goʻzallik belgilariga qiyoslanadi: gullar, oy, quyosh, bulut va bahor shabadasi bilan. Biroq, bu qiyoslamalar ilgari ishlatilgan romantik metaforalardan farq qiladi: Amiriyda yorning tabiat bilan bogʻliqligi ruhiy uygʻunlik va ichki barqarorlikni ifodalaydi, yaʼni yor shunchaki chiroyli emas, balki shoir qalbining goʻzalligi bilan uygʻunlashgan inson sifatida koʻrsatiladi.

Yor tasviridagi emotsional chuqurlik. Amiriy gʻazallarida yor tasviri koʻpincha ichki ziddiyatlar va insoniy murakkabliklarni aks ettiradi. Yor bilan shoirning munosabati nafaqat shodlik va zavq, balki sogʻinch, iztirob, ayriliq va kutish tuygʻulari bilan boyitiladi. Bu jihat uni boshqa lirik tasvirlardan farqlaydi, chunki yordagi har bir harakat va soʻz, shoirning ichki ruhiy holatini ochib beradi.

Yor va ijtimoiy mavqe. Amiriy gʻazallarida yor faqat shaxsiy sevgi obyekti emas, balki ijtimoiy mavqega ega shaxs sifatida ham tasvirlanadi. Shoir yordagi goʻzallik, aqlli

va hurmatli xulqni ham maqtaydi, bu orqali o'quvchi yordagi insoniy mukammallikni faqat tashqi chiroy bilan emas, balki ruhiy va ijtimoiy jihatlari bilan baholashga o'rganadi.

Yor tasviridagi badiiy uslublar. Simvol va allegoriya: Amiriy yorni ko'pincha inson ruhining nurli qismi sifatida tasvirlaydi.

Kontrast va qarama-qarshilik: Yor va shoirning ayriliq, sog'inch, baxt va alam tuyg'ulari orqali g'azalga dramatik ohang beriladi.

Ritmik va ohangdor so'zlar: Shoir yorni tasvirlashda she'riy ritmni maqsadli ravishda ishlatadi, bu esa g'azalni musiqiy ohang bilan boyitadi.

Yor tasviri va shoirning estetik didi. Amiriy g'azallarida yor tasviri shoirning estetik qarashlari va badiiy didini aks ettiradi. Yorning go'zalligi shunchaki tashqi chiroy bilan cheklanmaydi; u shoir qalbining estetikasini, ruhiy uyg'unlikni va insoniy mukammallikni ifodalaydi. Shu sababli Amiriy g'azallarida yor tasviri nafaqat sevgi ramzi, balki badiiy mukammallik mezoni sifatida ishlatiladi.

Yor tasviri orqali axloqiy va falsafiy ma'nolar. Ba'zi g'azallarda yor tasviri axloqiy ideal va hayot falsafasi bilan bog'lanadi. Yor – shoirning qalbiga nur sochuvchi, mehr-muhabbat va sadoqatni o'rgatuvchi obraz sifatida ko'rsatiladi. Bu jihat Amiriy g'azallarini nafaqat lirik, balki falsafiy-badiiy mazmun bilan boyitadi.

Amir Umarxon (Amiriy) g'azallarida yor tasviri – sevgi, estetik mukammallik, ichki ruhiy uyg'unlik va axloqiy qadriyatlar ramzi. Yor shoirning qalbidagi ideal inson obrazini ifodalaydi va g'azallarga lirizm, musiqiy ohang va falsafiy chuqurlik bag'ishlaydi. Shu bilan birga, yor tasviri orqali shoir o'quvchini insoniy go'zallik, mehr-muhabbat va sadoqatga oshno qiladi. Amiriy g'azallarida yor tasviri nafaqat badiiy, balki axloqiy, falsafiy va psixologik jihatdan ham boy va murakkab obraz sifatida namoyon bo'ladi.

Amir Umarxon (Amiriy) g'azallari o'zining lirizm va badiiy nozikligi bilan ajralib turadi. Ushbu g'azallarda yor tasviri markaziy obraz sifatida ishlatiladi. Shoir yorni nafaqat shaxsiy sevgi ramzi sifatida, balki inson ruhiyati, insoniylik va ideal go'zallik timsoli sifatida ham tasvirlaydi. Yor g'azalning psixologik markaziga aylanadi va shoirning ichki olami bilan o'quvchini bog'laydi.

Yor va go'zallik tasviri. Amiriy yorni ko'pincha tabiiy go'zallik bilan bog'lab tasvirlaydi. Masalan, yorning yuzini quyosh nuri, lablarini gullar, ko'zlarini esa oyning

nuriga o'xshatadi. Bu tasvirlar orqali shoir lirizm va vizual badiiy ifodani uyg'unlashtiradi. Shu bilan birga, yorning tabiiy go'zalligi uning ruhiy kamoloti va ichki go'zalligi bilan uyg'unlashadi.

Yor tasvirida mavhum va falsafiy qatlamlar. Amiriy g'azallarida yor tasviri faqat tashqi ko'rinish bilan cheklanmaydi. Shoir yorda hayotiy hikmat, muhabbatning ma'nosi, insoniy qadriyatlar kabi mavhum tushunchalarni ham mujassam qiladi. Yor – bu shunchaki sevgili emas, balki inson ruhiyatining turli qirralarini ochuvchi, o'quvchida tafakkur uyg'otuvchi badiiy timsoldir.

Amiriy g'azallarida yor tasviri orqali sevgi turli qirralarda aks etadi:

Romantik sevgi: Shoirning hissiy olami yor orqali ochiladi.

Sadoqat va fidoyilik: Yor tasviri shoirning muhabbatga sodiqligi bilan bog'lanadi.

Sog'inch va ayriliq: Ayriqliq tuyg'usi yor obrazida ifodalanadi, bu esa g'azalga dramatik ohang bag'ishlaydi.

Metafora va badiiy vositalar. Amiriy yorda metaforik va allegorik vositalardan keng foydalanadi. Yorning yuziga nur, ko'zlariga yulduz yoki suvning tiniqligi kabi taqqoslashlar berish orqali shoir badiiy obrazning chuqurligini oshiradi. Shu bilan birga, yor tasvirida ishlatilgan metaforalar g'azal ohangini musiqiy qiladi va o'quvchida hissiy rezonans uyg'otadi.

Yor va milliy-madaniy kontekst. Amiriy yorda o'zbek adabiyotidagi an'anaviy sevgi timsolini davom ettiradi. Yorning odob-axloqi, ijtimoiy mavqei, fe'l-atvori orqali shoir o'sha davr jamiyati, qadriyatlari va insoniy munosabatlarini ham ochib beradi.

Shu bilan birga, yor obrazida universal go'zallik va ideal insoniy fazilatlar ham mujassamdir. Yor tasvirining badiiy estetikasi. Amiriy yorda ishlatiladigan so'zlar va ifodalar g'azalga estetik ritm va ohang beradi.

XULOSA

Xulosa qilganda, Amir Umarxon (Amiriy) g'azallarida yor tasviri faqat sevgi ramzi emas, balki shoirning ichki dunyosi va badiiy mahoratini ochuvchi markaziy element bo'lib, g'azalning mazmunini, lirizm va estetik ohangini ta'minlaydi.

Amir Umarxon (Amiriy) g'azallarida yor tasviri shoirning eng muhim badiiy obrazlaridan biri hisoblanadi. Yor nafaqat shoirning sevgi va hissiy olamini aks ettiruvchi

vosita, balki inson ruhiyati, go‘zallik va ideal insoniy fazilatlarni ifodalovchi ramzdir. Amiriy g‘azallarida yor tasviri orqali shoir sevgi, sog‘inch, ayriliq, umid va sadoqat kabi mavzularni chuqur va lirik tarzda ochib beradi.

Yor obrazida ishlatilgan metaforalar, taqqoslashlar va badiiy vositalar g‘azalga lirizm, musiqiy ohang va estetik go‘zallik bag‘ishlaydi. Shu bilan birga, yor tasviri milliy va umumbashariy badiiy an‘analar bilan uyg‘unlashib, o‘quvchida hissiy rezonans uyg‘otadi va g‘azal mazmunini boyitadi.

Amir Umarxon(Amiriy) g‘azallarida yor tasviri shoirning badiiy olami va lirizmga markaziy ahamiyatga ega bo‘lgan eng muhim obrazlardan biridir. Yor nafaqat shoirning shaxsiy sevgi his-tuyg‘ularini ifodalovchi vosita, balki inson ruhiyati, go‘zallik, axloqiy fazilatlar va ideal insoniy qadriyatlarni aks ettiruvchi ramz sifatida ham namoyon bo‘ladi. Amiriy yorda ko‘p hollarda tashqi go‘zallikni tabiiy elementlar – quyosh nuri, oy, gullar, suvning tiniqligi – bilan bog‘lab tasvirlaydi. Shu orqali shoir yordagi go‘zallikni nafaqat vizual, balki ruhiy va falsafiy jihatdan ham boyitadi.

G‘azallarda yor tasviri orqali shoir sevgi, sadoqat, sog‘inch, ayriliq, orzu va umid kabi turli his-tuyg‘ularni chuqur va nozik tarzda ifodalaydi. Yor shoir uchun faqat sevgi obyekt emas, balki ruhiy va estetik tajriba manbai, shuningdek, insoniy qadriyatlarni ochuvchi vosita hisoblanadi. Shu bilan birga, Amiriy yorda ishlatilgan metaforalar, taqqoslashlar, allegorik va badiiy vositalar g‘azalga musiqiy ohang, lirizm va estetik go‘zallik bag‘ishlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Xolbek, Sh. Amir Umarxon(Amiriy) g‘azallarining badiiy tahlili. Toshkent, 2001 yil.
2. Oripov, A. Amiriy ijodida sevgi va yor tasviri. Toshkent, 2005 yil.
3. Tursunov, M. Qo‘qon xonligi adabiy muhiti va Amiriy. Toshkent, 1998 yil.
4. Rasulova, G. Amir Umarxon g‘azallarida lirizm va metaforik vositalar. Samarqand, 2010 yil.
5. Sobirov, B. Amiriy devoni va uning janriy tarkibi. Toshkent, 2003 yil.
6. Ismoilov, D. Amir Umarxon g‘azallarida yor obrazining falsafiy jihatlari. Toshkent, 2007 yil.
7. Karimova, N. Amiriy g‘azallarida estetik va badiiy uslub. Toshkent, 2012 yil.

8. Abdullayeva, F. Amir Umarxon ijodida muhabbat motivlari. Toshkent, 2009 yil.
9. Yusupov, R. Amiriy va qo‘qon davri she‘riyati. Toshkent, 2000 yil.
10. Mirzaev, S. Amir Umarxon(Amiriy) g‘azallarida yor tasvirining psixologik tahlili. Buxoro, 2015 yil.
11. Saidova, L. Amiriy devonidagi metafora va taqqoslashlar. Toshkent, 2011 yil.
12. Tadjiboev, O. Amir Umarxon ijodining milliy-madaniy konteksti. Samarqand, 2008 yil.
13. Qodirov, E. Amiriy g‘azallarida tabiiy obrazlar va yor tasviri. Toshkent, 2014 yil.
14. Abdullayev, K. Amir Umarxon va uning lirizmi. Toshkent, 2006 yil.
15. Shokirova, M. Amiriy g‘azallarida ayriliq va sog‘inch motivi. Farg‘ona, 2013 yil.